

Yttrande över Inspektionen för vård och omsorgs redovisning av Uppdrag att tillgängliggöra och upprätta ett nationellt register över HVB och stödboenden för barn och unga samt särskilda ungdomshem (S2021/02373)

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) har fått i uppdrag av regeringen att upprätta och tillgängliggöra ett nationellt register över HVB och stödboenden för barn och unga samt särskilda ungdomshem. IVO har i sin del- och slutredovisning av detta uppdrag redogjort för de rättsliga och tekniska förutsättningarna för att skapa en informationsinfrastruktur. Statens institutionsstyrelse (SiS) har ombetts att lämna synpunkter över IVO:s förslag till två bestämmelser i socialtjänstförordningen. Förslagen rör dels ett förslag om en bestämmelse med syfte att möjliggöra personuppgiftsbehandling (registerbestämmelse), dels ett förslag om en sekretessbrytande bestämmelse.

SiS vill med anledning av författningsförslagen anföra följande.

Förslaget till registerbestämmelse

SiS noterar att IVO:s uppdrag från regeringen om att upprätta ett nationellt register rör SiS särskilda ungdomshem, men att IVO genom den föreslagna lydelsen i 3 a § första stycket SoF även ska föra register över hem som är särskilt avsedda att lämna vård enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, så kallade LVM-hem. Den föreslagna lydelsen bör därför ses över. Om bestämmelsen även ska omfatta annan verksamhet krävs enligt SiS en närmare analys om varför det behövs.

3 a § andra stycket andra meningen

Föreslagen lydelse:

”Registret ska även ha till ändamål att underlätta socialnämnders placeringar av enskilda genom att information från registret görs tillgänglig för socialnämnden.”

Om socialnämnden har beslutat att den unge ska vistas i ett särskilt ungdomshem ska SiS anvisa plats i ett sådant hem. I akuta situationer ska SiS omedelbart anvisa en plats i ett särskilt ungdomshem (12 § LVU). När SiS anvisar en plats vid ett särskilt ungdomshem ska myndigheten bl.a. beakta att hemmet är lämpligt med hänsyn till den unges behov, ålder, utveckling och personliga förhållanden i övrigt (jfr prop. 1992/93:61 s. 24, 3 kap. 11 § SoF samt Lundgren och Sunesson, Nya sociallagarna, Juno 12 januari 2022 kommentaren till 12 § LVU). Inom SiS är det placeringsenheten som, efter ansökan av socialnämnden, anvisar plats i ett visst ungdomshem och som alltså styr var ett barn eller en ungdom ska erbjudas en plats. I akuta situationer så kan skyndsamhetskravet, särskilt i en situation då det råder hög beläggning, behöva ges prioritet över andra aspekter som är av betydelse vid en placering. Det kan exempelvis handla om att SiS inledningsvis inte kan anvisa en plats som fullt ut motsvarar barnets eller den unges vårdbehov eller måste anvisa en plats långt från den unges hemkommun (se prop. 2017/18:169 s. 38).

När en socialnämnd ansöker om inskrivning vid ett särskilt ungdomshem enligt 3 kap. 10 § SoF, ska nämnden foga sin utredning i ärendet till ansökan. Om det finns ett beslut om omhändertagande eller om vård enligt LVU, ska en kopia av eller annan underrättelse om det verkställbara beslutet fogas till ansökan (3 kap. 12 och 13 §§ SoF).

Genom SiS placeringsförfarande ansöker socialnämnderna om en plats i ett särskilt ungdomshem och anvisas sedan plats. Socialnämnden kan föra fram önskemål om att få en plats vid ett särskilt hem. Det är dock SiS placeringsenhet som avgör vid vilket hem som socialnämnden ska erbjudas en plats i. Socialnämnden kan därefter tacka ja eller nej till erbjudandet om plats. Behovet av att SiS särskilda ungdomshem omfattas av registret skulle mot den angivna bakgrunden behöva belysas ytterligare.

3 a § tredje stycket

SiS har ingen invändning mot att förekomma i registret med de uppgifter som framgår under punkterna 1-7, förutom avseende föreståndarens personnummer. SiS tolkar förslaget i denna del som att detta kan innebära att institutionschefens personnummer får finnas i registret. Uppgifter om personnummer och födelsedatum för anställda inom SiS omfattas av sekretess enligt 10 § offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641) och anses vara särskilt skyddsvärda personuppgifter. IVO har inte redogjort varför uppgifter om personnummer på institutionschefer inom SiS är nödvändiga för de

placerande socialnämnderna. Personal inom SiS bör därför undantas från bestämmelsen.

3 a § fjärde stycket

I sin slutrapport föreslår IVO att fjärde stycket får följande lydelse:

”Registret får innehålla andra uppgifter än de som räknas upp i tredje stycket, om de är nödvändiga för att uppfylla syftet med registret.”

Det är enligt SiS oklart vilka uppgifter som kan komma att finnas i registret och vilka uppgifter IVO kan komma att begära av SiS. Bestämmelsen innebär inte någon uppgiftsskyldighet i sig. Bestämmelser om att SiS ska lämna uppgifter till IVO i vissa fall finns i stället i 13 kap. 5 § socialtjänstlagen (2001:453) och i 6 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

Det kan uppstå situationer där IVO begär att få ta del av uppgifter av SiS som SiS inte samlat in eller systematiserat med anledning av sin egen verksamhet. Det kan då innebära en betydande resursåtgång att samla in och systematisera uppgifter på så vis att de kan lämnas till IVO. I dessa fall kan det också innebära svårigheter att kvalitetssäkra informationen som lämnas ut och kan leda till att IVO inte kommer att uppnå det ändamål som avses med begäran. Genom bestämmelsen överläts i princip åt IVO att avgöra vilka uppgifter som får finnas i registret. Uppräkningen av de uppgifter som får finnas i registret förlorar därmed sin mening. Enligt SiS bör bestämmelsen därför inte ges en så vid utformning.

Förslaget till en sekretessbrytande bestämmelse

SiS anser att syftet med det förslag som lämnas, dvs. att stärka tryggheten för placerade barn och unga är både viktigt och angeläget. IVO vill genom bestämmelsen få möjlighet att tillgängliggöra myndighetens beslut för socialnämnderna genom ett automatiserat utlämnande och utan föregående sekretessprövning. IVO:s tillsynsbeslut som rör SiS verksamhet innehåller många gånger känsliga och integritetskänsliga uppgifter om de personer som vårdas inom myndigheten. Ofta kan uppgifterna tillsammans med annan tillgänglig information härledas till en enskild person. Sådana uppgifter omfattas därför av sekretess enligt 26 kap. 1 § OSL. Om bestämmelsen införs leder det till att socialnämnderna kan få tillgång till ett stort antal uppgifter som det kan ifrågasättas om de är i behov av för att tillgodose ändamålet att säkerställa en trygg placering för barn och unga.

Enligt SiS mening är det vidare oklart om och i så fall vilken eller vilka sekretessbestämmelser hos den mottagande myndigheten som skyddar de uppgifter som lämnas ut med stöd av den sekretessbrytande bestämmelsen. En annan aspekt som

är av vikt för remissinstanserna är hur socialnämnderna ska hantera de uppgifter som anses ha kommit in till nämnden med stöd av bestämmelsen. SiS anser att det är olämpligt att det i ärenden avseende en viss enskild kan komma att finnas uppgifter om andra enskilda brukare, utan koppling till ärendet hos socialnämnden. Uppgifterna bör inte heller bevaras hos nämnden längre än nödvändigt.

Remissunderlaget saknar till stor del överväganden i förhållande till SiS särdrag, såsom att det är en statlig myndighet med ett centralt placeringsförfarande som samordnar placering vid de särskilda ungdomshemmen. SiS har också att förhålla sig till säkerhetsaspekter som med större tyngd gör sig gällande vid tvångsvård inom SiS än vid annan placering av socialnämnderna. Personal och unga lever under hot i högre utsträckning än i andra verksamheter inom socialtjänsten. Det är därför olämpligt att uppgifter som kan omfattas av sekretess kan komma att tillgängliggöras utan en föregående sekretessprövning. I remissunderlaget saknas alltså en relevant avvägning mellan behovet av en sekretessbrytande bestämmelse och motstående intressen i SiS verksamhet. Bristen på en sådan avvägning innebär även att det utifrån remissunderlaget inte går att bedöma om behovet av en sekretessbrytande bestämmelse i förhållande till SiS verksamhet är nödvändig och proportionerlig.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Elisabet Åbjörnsson Hollmark. I den slutliga handläggningen har enhetschef Mimmi Haugen, ekonomi- och planeringsdirektören Anna Sandahl, utredare Nina Olsson och biträdande chefsjuristen Caroline Hellström deltagit. Föredragande har varit juristen Annica Barkman.

Elisabet Åbjörnsson Hollmark